

MUNI
LAW

Závazkové právo

Základy práva pro neprávnické

Josef Bártů

Osnova

- Závazky z právních jednání (obecná část)
 - Pojmy, vznik, obsah, smlouva, pluralita, změna, zajištění, utvrzení, zánik, spotřebitel
- Závazky z právních jednání (zvláštní část)
 - Převedení věci do vlastnictví jiného (darování, koupě)
 - Přenechání věci k užití jinému (výprosa, výpůjčka, nájem)
 - Zájezd
- Závazky z deliktů
 - Základní pojmy
 - Základní skutkové podstaty
 - Zvláštní skutkové podstaty
 - Způsob a rozsah náhrady újmy
- Závazky z jiných právních důvodů
 - Bezdůvodné obohacení
 - Jednatelství bez příkazu

Zásady závazkového práva

- Působení inter partes (relativita) X působení erga omnes
- Princip otevřeného výčtu X numerus clausus
- Dispozitivita (princip smluvní volnosti) X kogentnost

Závazkové právo – obecná část

- Obecná a zvláštní část občanského práva (subsidiarita obecné)
- Relativní majetkové vztahy
- Závazek: souhrn vzájemně souvisejících a funkčně spjatých vzájemných subjektivních práv a povinností
- Pohledávka a dluh
- Věřitel a dlužník
- Hlavní a vedlejší práva a povinnosti
- Synallagmatické a asynallagmatické závazky

Vznik závazků (§ 1723)

- Ze smlouvy
- Z protiprávního činu (závazek k náhradě újmy)
- Z jiné skutečnosti, která k tomu je způsobilá
 - Jednostranné právní jednání (veřejný příslib; numerus clausus)
 - Rozhodnutí soudu (vypořádání SJM; rozhodnutí o náhradě nákladů řízení)
 - Právní událost (objektivní odpovědnost za škodu)
 - Jiné právní skutečnosti (BO, nepříkázané jednání)

Obsah závazků

- Majetkové plnění dlužníka (dát, konat, zdržet se, strpět)
- Věřitel je oprávněn toto plnění požadovat
- Kategorizace plnění:
 - Dělitelné (peníze) a nedělitelné (stůl)
 - Jednorázové, trvajících (povinnost strpět, zdržet se) a opakujících se (nájemné)
 - Individuální a genericky určené
 - Peněžité a nepeněžité
 - Plnění alternativně určené a alternativa facultas

Uzavírání smluv

- Smlouva: dvoustranné právní jednání; je uzavřena, jakmile si strany ujednají její obsah
- Nabídka: musí obsahovat podstatné náležitosti smlouvy a musí z ní vyplývat vázanost navrhovatele nabídkou
 - Zrušení X odvolání nabídky
- Přijetí: včasný projev souhlasu vůči navrhovateli
 - Modifikované přijetí (§ 1744)
- Dispozitivní právní úprava
- Zvláštní způsoby uzavírání smluv
 - Dražba, veřejná soutěž o nejlepší nabídku, veřejná nabídka
- Konsensuální smlouvy X reálné smlouvy

Pluralita subjektů

- Na věřitelské nebo dlužnické straně vystupuje více osob
 - Aktivní a pasivní pluralita
- Dílčí a solidární závazky
 - Zásada: dílčí
 - Solidární, pouze pokud bylo ujednáno, stanoví zákon (§ 2915) nebo rozhodnutím orgán veřejné moci
 - Preventivní, následný a rozvrhový regres

Změna závazků

- Změna v osobě věřitele
 - Postoupení pohledávky
 - Postoupení smlouvy
- Změna v osobě dlužníka
 - Převzetí dluhu
 - Přistoupení k dluhu
 - Převzetí majetku
 - Postoupení smlouvy
- Změny v obsahu závazků
 - Prostá změna
 - Privativní a kumulativní novace
 - Narovnání

Zajištění pohledávky a utvrzení dluhu

- Smysl: posílení postavení věřitele
- Zajištění: prostřednictvím zajišťovacích prostředků lze dosáhnout splnění dluhu (uhrazovací funkce)
- Utvrzení: nemá uhrazovací funkci; má jinak motivovat dlužníka, aby splnil, či jinak zlepšit právní postavení věřitele

Systematika zajištění a utvrzení dluhu

Zajištění

- Ručení
- Finanční záruka
- Zajišťovací převod práva
- Dohoda o srážkách ze mzdy nebo platu

Utvrzení

- Smluvní pokuta
- Uznání dluhu

Ručení

- Dvoustranné právní jednání (dohoda) mezi věřitelem a ručitelem
- Princip subsidiarity a akcesority
- Pokud dlužník na základě písemné výzvy věřitele neplní, může se věřitel obrátit na ručitele
- Ručitel musí informovat dlužníka, aby mohl uplatnit jeho námitky
- Subrogace (§ 1937 II): ručitel vstupuje do práv a povinností věřitele

Smluvní pokuta

- Funkce: motivační, sankční, kompenzační, limitující, terminační
- Různé způsoby sjednání
- Zaplacení smluvní pokuty nezavazuje dlužníka povinnosti splnit dluh smluvní pokutou utvrzený (§ 2049)
- Paušalizovaná náhrada škody (§ 2050)
- Moderační právo soudu (§ 2051)
 - Nejedná se o obsahovou kontrolu ujednání ale zkoumání přiměřenosti konkrétního nároku (31 Cdo 2273/2022)

Uznání dluhu

- Uzná-li někdo svůj dluh co do důvodu i výše prohlášením učiněným v písemné formě, má se za to, že dluh v rozsahu uznání a v době uznání trval (§ 2053)
- Přerušlení běhu promlčecí lhůty a počátek běhu nové (§ 639)

Zánik závazků

- Splnění
- Jiné způsoby zániku závazku

Splnění

- Způsob, jakým závazky obvykle zanikají
- Splněno musí být řádně a včas
- Řádné splnění: dlužník poskytne to, co je obsahem jeho závazku; jinak vadné plnění, které zakládá odpovědnost za vady
- Kategorizace vad:
 - Faktická X právní
 - Odstranitelná X neodstranitelná
- Čas: požadovat ihned, plnit bez zbytečného odkladu (§ 1958)
- Místo: peněžitý dluh u věřitele, nepeněžitý u dlužníka (§ 1955)

Jiné způsoby zániku závazků

- Dohoda
- Náhradní splnění (soluční úschova)
- Započtení (kompenzace vzájemných pohledávek)
- Odstupné (musí být sjednáno)
- Splynutí (věřitel se v závazkovém vztahu stane zároveň dlužníkem)

Jiné způsoby zániku závazků

- Prominutí dluhu
- Výpověď
- Odstoupení
- Následná nemožnost plnění (X počáteční)
- Smrt dlužníka nebo věřitele
 - Avšak pouze, pokud obsahem povinnosti bylo plnění dlužníka, které mělo být provedeno jím osobně, nebo bylo plnění omezeno jen na osobu věřitele (smlouvy o péči o zdraví)

Závazky ze smluv sjednaných se spotřebitelem

- Zákon omezuje autonomii vůli stran za účelem ochrany slabší smluvní strany
- Spotřebitelská smlouva není smluvní typ, může jí být v zásadě kterákoliv smlouva (kupní, o dílo, zájezd...) uzavřená mezi spotřebitelem a podnikatelem
 - Spotřebitel: každý člověk, který mimo rámec své podnikatelské činnosti nebo mimo rámec samostatného výkonu svého povolání uzavírá smlouvu s podnikatelem nebo s ním jinak jedná.
 - Podnikatel: kdo samostatně vykonává na vlastní účet a odpovědnost výdělečnou činnost živnostenským nebo obdobným způsobem se záměrem činit tak soustavně za účelem dosažení zisku, je považován se zřetelem k této činnosti za podnikatele.

Závazky ze smluv sjednaných se spotřebitelem

- Relativně kogentní úprava
- Speciální interpretační pravidlo pro výklad smlouvy: výklad pro spotřebitele nejpříznivější (subsidiarita)
- Informační povinnost
- Ochrana před nepřiměřenými ujednáními
- Zvláště jsou zakázána ujednání uvedená v § 1814
- Smlouvy uzavírané distančním způsobem a mimo obchodní prostory
 - Možnost odstoupení od smlouvy ve lhůtě 14, resp. 30 dnů (výjimky)
 - Spotřebitel má právo na vrácení ceny zboží a nákladů na dodání
 - Podnikatel má právo na vrácení zboží

Závazkové právo – zvláštní část

- Závazkové právní vztahy občanský zákoník člení na:
 - Závazky z právních jednání
 - Závazky z deliktů
 - Závazky z jiných právních důvodů
- Závazky z právních jednání
 - Převedení věci do vlastnictví jiného (darování, koupě, směna)
 - Přenechání věci k užití jinému (výprosa, výpůjčka, nájem, pacht, licence, zápůjčka, úvěr)
 - Závazky ze schovacích smluv (úschova, skladování)
 - Závazky ze smluv příkazního typu (příkaz, zprostředkování, komise, zasílatelství)
 - Zájezd
 - Dílo
 - ...
 - Nepojmenované smlouvy

Převedení věci do vlastnictví jiného

- Darování
- Koupě
 - Koupě movité věci
 - Koupě nemovité věci
 - Prodej zboží spotřebiteli
 - Koupě závodu
- Směna

Darování

- Podstata: dárce bezplatně převede věc do vlastnictví obdarovaného nebo se k tomu zaváže a obdarovaný tento dar nebo nabídku přijímá
- Forma: není-li věc odevzdána při uzavření smlouvy – písemná
- Možnosti odvolání daru:
 - Odvolání daru pro nouzi (§ 2068 a násl.)
 - Po darování dárce upadne do takové nouze, že nemá ani na nutnou výživu vlastní nebo nutnou výživu osoby, k jejíž výživě je podle zákona povinen
 - Obdarovaný není sám v obdobné nouzi
 - Dárce si stav nouze nepřivodil úmyslně nebo z hrubé nedbalosti
 - Odvolání daru pro nevděk (§ 2072 a násl.)
 - Obdarovaný dárce ublížil úmyslně nebo z hrubé nedbalosti tak, že zjevně porušil dobré mravy
 - Dárce obdarovanému neprominul

Koupě

- Prodávající se zavazuje, že kupujícímu odevzdá věc, která je předmětem koupě, a umožní mu k ní nabýt vlastnické právo
- Kupující se zavazuje, že věc převezme a zaplatí za ni kupní cenu
- Kupní cena:
 - Obecná úprava: postačí sjednat alespoň způsob jejího určení (§ 2080)
 - Movité a nemovité věci: úmysl uzavřít KS bez určení kupní ceny => cena obvyklá

Koupě movité věci

- Odlišení kupní smlouvy a smlouvy o dílo v případě, že má být dodána věc, která má být teprve vyrobena (§ 2086)
 - Hledisko materiálu: strana se zavázala předat druhé straně podstatnou část toho, čeho je k vyrobení věci zapotřebí => SoD
 - Hledisko činnosti: převážná část plnění spočívá ve výkonu činnosti => SoD
- Práva z vadného plnění
 - Vada:
 - Nedostatky v ujednaném množství, jakosti a provedení
 - Rozpor s jakostí nebo provedením podle smluveného vzorku nebo předlohy
 - Plnění jiné věci
 - Vady v dokladech nutných pro užívání věci

Koupě movité věci – práva z vadného plnění

- Opožděné vytknutí vady => soud právo k námitce nepřizná
 - Zjevná i skrytá vada: bez zbytečného odkladu poté, co ji mohl při včasné prohlídce a dostatečné péči zjistit
 - Skrytá vada – nejpozději do dvou let po odevzdání věci
- Podstatné porušení smlouvy
 - Odstranění vady dodáním nové věci bez vady nebo dodání chybějící věci
 - Odstranění vady opravou věci
 - Přiměřená sleva z kupní ceny
 - Právo odstoupit od smlouvy
- Nepodstatné porušení smlouvy
 - Odstranění vady (neodstraní => sleva nebo možnost odstoupit)
 - Přiměřená sleva z kupní ceny

Vedlejší ujednání při kupní smlouvě

- **Výhrada vlastnického práva:** kupující se stane vlastníkem až úplným zaplacením KC
- **Výhrada zpětné koupě:** kupujícímu vzniká povinnost převést na požádání věc prodávajícímu za úplatu zpět
- **Výhrada zpětného prodeje:** kupujícímu vzniká oprávnění převést na požádání věc prodávajícímu za úplatu zpět
- **Předkupní právo:** dlužníkovi z předkupního práva vzniká povinnost nabídnout věc předkupníkovi ke koupi, pokud by ji chtěl prodat třetí osobě (koupěchtivému)
- **Koupě na zkoušku:** koupě s podmínkou, že kupující ve zkušební době věc schválí
- **Výhrada lepšího kupce:** prodávající nabývá právo dát přednost lepšímu kupci, přihlásí-li se v určené lhůtě (MV tři dny, NV jeden rok od uzavření smlouvy)

Zvláštní ustanovení o prodeji zboží spotřebiteli

- Předpoklady: podnikatel jako prodávající a spotřebitel jako kupující uzavírají KS, jejímž předmětem je movitá věc
- Kupující může vytknout vadu, která se na věci projeví v době dvou let od převzetí (§ 2165); u použité věci lze zkrátit na jeden rok
- Zákonná vyvratitelná domněnka, že podnikatel plnil vadně, pokud se vada projeví v průběhu jednoho roku od převzetí (§ 2161 V)
- § 2169: právo na odstranění vady
- § 2171: právo na přiměřenou slevu nebo na odstoupení od smlouvy

Přenechání věci k užití jinému

- Výprosa
- Výpůjčka
- Nájem
- Pacht
- Licence
- Zápůjčka
- Úvěř

Přenechání věci k užití jinému

Výprosa

- Půjčitel přenechává výprosníkovi bezplatně věc k užívání bez ujednání doby a účelu

Výpůjčka

- Půjčitel přenechává vypůjčitelovi nezužitelnou věc a zavazuje se mu umožnit její bezplatné dočasné užívání

Nájem

- Pronajímatel se zavazuje přenechat nájemci věc k dočasnému užívání
- Nájemce se zavazuje za to platit pronajímateli nájemné
- Není-li sjednána doba trvání nájmu nebo den jeho skončení => doba neurčitá
- Není-li ujednána výše nájemného => výše obvyklá
- Změna vlastníka pronajaté věci => přechod práv a povinností z nájmu na nového vlastníka
- Skončení nájmu: uplynutí doby nájmu, zánik věci, výpověď
- Zadržovací právo pronajímatele k movitým věcem, které má nájemce na věci nebo v ní

Nájem bytu a domu

- Účel: ochrana nájemce, který zajišťuje svou bytovou potřebu, příp. bytovou potřebu členů jeho domácnosti
- Smlouva vyžaduje písemnou formu, pronajímatel však nemůže tento případný nedostatek namítat
- Jistota: společně s právem na zaplacení smluvní pokuty nesmí přesáhnout trojnásobek měsíčního nájemného
- Nájemce hradí pouze běžnou údržbu a opravy související s užíváním bytu (NV č. 308/2015 Sb.)
- Nájemce má právo chovat v bytě zvíře

Skončení nájmu bytu a domu výpovědí

- Výpověď vyžaduje písemnou formu a musí dojít druhé straně
- Pronajímatel musí nájemce poučit o jeho právu nechat výpověď přezkoumat soudem. Nájemce tento návrh musí podat do dvou měsíců (§ 2286, § 2290)
- Pronajímatel smí nájem vypovědět pouze ze zákonem stanovených důvodů, které nelze rozšiřovat (§ 2235)
 - Nájem na dobu určitou i neurčitou (výpovědní doba tři měsíce):
 - Nájemce porušil hrubě svou povinnost vyplývající z nájmu
 - Nájemce byl odsouzen za úmyslný TČ proti pronajímateli nebo členu jeho domácnosti
 - Vyklizení bytu z důvodu veřejného zájmu
 - Obdobně závažný důvod
 - Nájem na dobu neurčitou (výpovědní doba tři měsíce): za podmínek § 2288 II
 - Nájem na dobu určitou i neurčitou (bez výpovědní doby): nájemce poruší povinnosti zvlášť závažným způsobem (§ 2291)

Zájezd

- Pořadatel se pro zákazníka zavazuje obstarat zájezd a zákazník se zavazuje zaplatit celkovou cenu.
- Co je a není zájezd? Nalezneme v zákoně č. 159/1999 Sb.
- Soubor alespoň dvou různých typů služeb cestovního ruchu:
 - doprava zákazníka,
 - ubytování, které není součástí dopravy a není určeno k účelům bydlení,
 - nájem automobilu, motocyklu nebo jiného motorového vozidla,
 - jiná služba z oblasti cestovního ruchu (např. prodej vstupenek nebo skipasů)
- Změna ceny zájezdu (§ 2530), postoupení smlouvy (§ 2232)
- Vady zájezdu: nutnost vytknout bez zbytečného odkladu
- Odstoupení od smlouvy:
 - Zákazník může vždy (X zaplacení odstupného)
 - Pořadatel, pouze pokud byl zájezd zrušen nebo zákazník porušil svou povinnost

Závazky z deliktů

- Zásada: casum sentit dominus
- Funkce: reparační, prevenční, sankční?
- Protiprávnost: porušení zákona, dobrých mravů nebo smlouvy
- Zásadně odpovědnost za vlastní zavinění
 - Subjektivní a objektivní odpovědnost
- Zavinění: škůdce nejednal, jak lze očekávat od osoby průměrných vlastností (§ 2912)
- Deliktní způsobilost: způsobilost k zavinění (§ 24, § 2920)
- Majetková škoda (skutečná škoda a ušlý zisk) a nemajetková újma
- Příčinná souvislost (faktická a právní)
- Prevenční povinnost (§ 2900 a § 2901)

Základní skutkové podstaty

□ Zásah do absolutního práva (§ 2910 v. 1):

Škůdce, který vlastním zaviněním poruší povinnost stanovenou zákonem a zasáhne tak do absolutního práva poškozeného, nahradí poškozenému, co tím způsobil.

□ Porušení ochranné normy (§ 2910 v. 2)

Povinnost k náhradě vznikne i škůdci, který zasáhne do jiného práva poškozeného zaviněným porušením zákonné povinnosti stanovené na ochranu takového práva.

□ Úmyslné porušení dobrých mravů (§ 2909)

Škůdce, který poškozenému způsobí škodu úmyslným porušením dobrých mravů, je povinen ji nahradit; vykonával-li však své právo, je škůdce povinen škodu nahradit, jen sledoval-li jako hlavní účel poškození jiného.

Újma způsobená porušením smluvní povinnosti

§ 2913 I: **Poruší-li strana povinnost ze smlouvy, nahradí škodu z toho vzniklou** druhé straně nebo i osobě, jejímuž zájmu mělo splnění ujednané povinnosti zjevně sloužit.

§ 2913 II (liberace): Povinnosti k náhradě se škůdce zprostí, **prokáže-li, že mu ve splnění povinnosti ze smlouvy dočasně nebo trvale zabránila mimořádná nepředvídatelná a nepřekonatelná překážka vzniklá nezávisle na jeho vůli.** Překážka vzniklá ze škůdcových osobních poměrů nebo vzniklá až v době, kdy byl škůdce s plněním smluvené povinnosti v prodlení, ani překážka, kterou byl škůdce podle smlouvy povinen překonat, ho však povinnosti k náhradě nezprostí.

Zvláštní skutkové podstaty náhrady újmy

- Škoda z provozní činnosti (§ 2924)
- Škoda způsobená provozem zvlášť nebezpečným (§ 2925)
- Škoda z provozu dopravních prostředků (§ 2927)
- Škoda způsobená zvířetem (§ 2933 a násl.)
- Škoda na odložených věcech (§ 2945)
- Škoda vnesených věcech (§ 2946 a násl.)
- Škoda způsobená informací nebo radou (§ 2950)

- Škoda způsobená státem při výkonu veřejné moci (82/1998 Sb.)

Škoda z provozu dopravních prostředků (§ 2927)

- Kdo provozuje dopravu, nahradí **škodu vyvolanou zvláštní povahou tohoto provozu**. Stejnou povinnost má i jiný provozovatel vozidla, plavidla nebo letadla, **ledaže je takový dopravní prostředek poháněn lidskou silou**.
- Povinnosti nahradit škodu **se nemůže provozovatel zprostit**, byla-li škoda způsobena okolnostmi, které mají původ v provozu. **Jinak se zprostití**, prokáže-li, že škodě nemohl zabránit ani při vynaložení veškerého úsilí, které lze požadovat.

Škoda způsobená zvířetem (§ 2933 a násl.)

- Způsobí-li škodu zvíře, nahradí ji jeho **vlastník**, ať již bylo pod jeho dohledem nebo pod dohledem osoby, které vlastník zvíře svěřil, anebo se zatoulalo nebo uprchlo. **Osoba, které zvíře bylo svěřeno nebo která zvíře chová nebo jinak používá**, nahradí škodu způsobenou zvířetem společně a **nerozdílně s vlastníkem**.
- § 2934: privilegovaná hospodářská domácí zvířata
 - Na rozdíl od odpovědnosti vlastníka odpovědnost za řádnou péči

Škoda na odložených věcech (§ 2945)

- Je-li s provozováním nějaké činnosti **zpravidla spojeno odkládání věcí** a byla-li věc odložena **na místě k tomu určeném nebo na místě, kam se takové věci obvykle ukládají**, nahradí provozovatel poškození, ztrátu nebo zničení věci tomu, kdo ji odložil, popřípadě vlastníku věci. Stejně nahradí škodu provozovatel hlídaných garáží nebo zařízení podobného druhu, jedná-li se o dopravní prostředky v nich umístěné a o jejich příslušenství.

Způsob a rozsah náhrady újmy

- Majetková škoda: uvedením do předešlého stavu (naturální restituce) nebo v penězích
- Nemajetková újma: přiměřeným zadostiučiněním
 - Omluva
 - Konstatování porušení práva
 - V penězích (vždy – bolestné, ZSU, DNU; sekundární oběti)
- Princip plné náhrady X snížení náhrady (§ 2953)
- Náhrada při poranění zvířete (§ 2970)
 - Při poranění zvířete nahradí škůdce účelně vynaložené náklady spojené s péčí o zdraví zraněného zvířete tomu, kdo je vynaložil; požádá-li o to, složí mu škůdce na tyto náklady přiměřenou zálohu. Náklady spojené s péčí o zdraví nejsou neúčelné, i když podstatně převyšují cenu zvířete, pokud by je vynaložil rozumný chovatel v postavení poškozeného.

Závazky z jiných právních důvodů

Bezdůvodné obohacení

Generální klauzule (§ 2991): Kdo se na úkor jiného bez spravedlivého důvodu obohatí, musí ochuzenému vydat, oč se obohatil.

Kondikce z plnění:

Plnění bez právního důvodu

Plnění z právního důvodu, který odpadl

Plnění z právního důvodu, který nenastal

Plnění k zabránění protiprávnímu činu

Kondikce nikoli z plnění:

Protiprávní užití cizí hodnoty

Plnění za jiného

Vynaložení nákladu ve prospěch jiného

Jednatelství bez příkazu

Nutné (odvrácení škody a záchrana cizí věci)

Užitečné (jednání k užitku jiné osoby)

Zakázané (proti vůli principála)

Prameny a doporučená literatura

Ronovská, Kateřina, Eva Dobrovolná a Petr Lavický. *Úvod do soukromého práva - Zvláštní část*. 2. rozšířené vydání. 2. vydání. Praha: Česká společnost pro civilní právo procesní, 2020. 132 s. ISBN 978-80-88248-03-3.

Brim, Luboš. *Úvod do práva bezdůvodného obohacení*. Praha: C. H. Beck, 2022. 103 s. Beckova skripta. ISBN 978-80-7400-890-0.

MUNI
LAW

Děkuji za pozornost